

La Vanguardia en català

AL MINUTO / INTERNACIONAL / POLITICA / OPINIÓ / SOCIEDAD / DEPORTES / ECONOMÍA / LOCAL / C

Directo Coronavirus: la pandemia crece en Navidad

Joan Ridao

Tenim un problema i es diu 25 per cent

21/12/2020 06:00

El TSJC ha estimat parcialment un recurs interposat al seu dia pel Govern de Mariano Rajoy contra diverses resolucions del Departament d'Educació en matèria d'ús de llengües vehiculars en l'ensenyament. La sentència obliga a la Generalitat a adoptar mesures per garantir que tots els alumnes reben l'ensenyament de manera "efectiva i immediata" en les dues llengües oficials "que no podran ser inferiors al 25% en un i altre cas". La Nota feta pública pel CGPJ afegeix que, per arribar a aquesta conclusió, la Sala 5a ha analitzat el marc jurídic, la jurisprudència del Tribunal Constitucional (TC) i les dades reals d'ús d'ambdues llengües, de les que es desprèn que l'ús del castellà és "residual". El TSJC s'arropa, doncs, com si d'un legislador positiu es tractés, la facultat, que correspon a l'Administració educativa, de determinar el percentatge d'ús de les llengües vehiculars. El missatge es clar: la justícia ordinària està cansada d'esperar després de les apel·lacions del TC i del Tribunal Suprem (TS) a què la Generalitat fixi normativament aquesta proporció.

En efecte, fins ara, el TS havia dictat sentències sobre casos particulars, i no d'eficàcia general, el 9, 13 i 16 de desembre de 2010, i el 10 i 19 de maig de 2011 i 12 de juny de 2012, en què va arribar a controvertir sobre la competència de la Generalitat per fixar l'ús de les llengües oficials (català i castellà) com a llengües vehiculars i sobre l'existència d'un presumpte dret dels pares a escollir la llengua de l'ensenyament, però el TC s'hi havia pronunciat en contra (STC 337/1994, seguint l'estela de la Sentència del Tribunal Europeu dels Drets Humans del 23 de juliol de 1968).

La primera de les sentències del TS ja deia que «la Generalidad deberá adoptar cuantas medidas sean precisas para adaptar su sistema de enseñanza a la nueva situación creada por la declaración de la Sentencia 31/2010 del Tribunal Constitucional que considera también al castellano como lengua vehicular de la enseñanza en Cataluña junto con el catalán.» Per tant, contra el que havia afirmat en primera instància el mateix TSJC, el TS argumentà que es produïa una exclusió del castellà a conseqüència de què una resolució del Departament d'Educació, invocant la Llei de Política Lingüística, afirmava que «la llengua vehicular en l'ensenyament no universitari és el català». Per reforçar aquest argument (que figurava en un vot particular en la sentència del TSJC), el TS acudí a dues dades: primera, un informe de la inspecció educativa relatiu als fills del recurrent, en què es feia constar que la llengua castellana no era la vehicular i que es prestava l'ensenyament en la llengua materna a través del sistema d'atenció individualitzada; i segona, una referència al projecte educatiu del centre (Escola del Carme), on s'afirmava que «es garanteix que la

llengua catalana és la llengua vehicular de l'ensenyament i de la comunicació en la nostra escola». La mateixa acta d'inspecció i el projecte emprats en el primer recurs van ser el fonament de totes les sentències posteriors (les citades del 13 i 16 de desembre de 2010, i de 10 i 19 de maig de 2011), que es

limitaven a reproduir la sentència del 9 de desembre, tot i referir-se a casos distints. Aquestes resolucions no només consideraven que s'excloïa el castellà com a llengua docent, sinó que això era inacceptable tenint en compte el grau de normalització lingüística assolit per la societat catalana i la insuficiència del fet que determinades matèries com la llengua i literatura castellana s'impartissin en castellà. Aquest raonament —i això és de destacar— es vinculava a la referència continguda en la sentència de l'Estatut (STC 31/2010):

«pero no como la única, sin impedir por tanto –no podría hacerlo– igual utilización del castellano».

Un cop estimats els recursos (que eren anteriors a la sentència de l'Estatut de 2010), el TS declarà que corresponia a la Generalitat determinar el percentatge, però no de forma totalment discrecional. Per això fixà algunes pautes: en cas que la Generalitat valorés que l'objectiu de la normalització lingüística ja s'hagués assolit, les dues llengües cooficials havien de passar a ser vehiculars en la mateixa proporció, acceptant el tractament diferenciat sempre que s'establís una proporció raonable que no constituís un «artificio de mera apariencia en la obligada utilización del castellano como lengua vehicular», advertint que aquest «trato de favor» hauria de ser transitori fins a la consecució de l'objectiu de normalització lingüística.

El rellevant és que això era contrari a la sentència de l'Estatut i a d'altres sentències anteriors i posteriors del mateix alt tribunal (STC 337/1994 i la més recent STC 15/2013). En aquesta última, dictada en un conflicte de competències interposat per la Generalitat contra el Reial Decret 830/2003, de 27 de juny, pel qual s'establien els ensenyaments comuns de l'educació primària, el TC reiterà precisament la seva clàssica doctrina i, descartant qualsevol pretensió d'exclusivitat d'una de les llengües oficials en matèria

qualsevol pretensió d'exclusivitat d'una de les llengües oficials en matèria d'ensenyament, reafirmà que correspon als poders públics competents organitzar l'ensenyament que s'ha de rebre en una i altra llengua en relació amb les diferents àrees de coneixement obligatori dels diferents nivells educatius per tal d'assolir un resultat proporcionat a aquestes finalitats, per tal com el dret a rebre ensenyament en català i en castellà deriva de la Constitució (art. 3 i 27) i de l'Estatut (art. 35). El TC recordà que del dret a l'educació no es dedueix un dret a rebre l'ensenyament només en una de les dues llengües cooficials, a elecció dels interessats, com pretenia la Llei Wert, per exemple, i que aquesta tria no pot condicionar l'organització de l'ensenyament per part dels poders

públics, ja que totes dues llengües s'han d'ensenyar en els centres escolars amb la intensitat que permeti assolir l'objectiu de garantir el dret a conèixer i emprar totes dues llengües. A més, el TC determinà que no li corresponia a ell decidir quina era l'opció didàctica o pedagògica més adequada per tal que el sistema educatiu garanteixi el coneixement de les dues llengües oficials, sinó contrastar la norma amb l'ordenament constitucional. Així mateix, declarà una vegada més la legitimitat que el català, atenent a l'objectiu de normalització lingüística, fos el centre de gravetat del model de lingüístic educatiu sempre que això no determini l'exclusió del castellà com a llengua docent. A més, la posterior sentència del TS, del 19 de febrer del 2013, en confirmar una interlocutòria del TSJC, va limitar els efectes jurídics de la sentència del 9 de desembre de 2010, declarant que aquella no obligava la Generalitat a modificar tot el sistema d'ensenyament a Catalunya i que, en execució d'aquesta sentència, només havia d'adoptar les mesures necessàries amb relació a l'ensenyament que s'impartia als fills del recurrent.

Més endavant, la STS del 12 de juny de 2012, a diferència de les sentències damunt citades, que es referien al reconeixement individual de drets, va

amb un objectiu, que es refereix al reconeixement individual de drets, va resoldre la impugnació del Decret 181/2008, del 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil (decret anterior a la STC 31/2010, doncs), i anul·là l'article 4.3 perquè, a parer de la Sala, només s'esmentava el dret a rebre l'ensenyament en català tot respectant els drets individuals reconeguts. El TS va entendre que calia una menció expressa del dret a rebre el primer ensenyament en les dues llengües oficials, considerant que la remissió del decret a la Llei de Política Lingüística (1998) era insuficient. A aquests efectes, considerà que la sentència de l'Estatut havia establert que ambdues llengües són vehiculars a Catalunya i que això imposava l'ús obligatori de les dues llengües oficials com a vehiculars i el reconeixement d'un dret d'opció lingüística dels pares que es consideressin no atesos de forma suficient per l'atenció individualitzada en castellà. En conseqüència, el TS imposà un model de separació lingüística com a única alternativa possible per aplicar la STC 31/2010, eliminant, a més, el marge de discrecionalitat de l'Administració educativa previst a la Llei de Política Lingüística i reconegut pel TC.

Finalment, les STS del 23 i 28 d'abril de 2015, relatives a sengles procediments iniciats per alguns pares contra el model lingüístic educatiu, van confirmar la posició adoptada pel TSJC amb motiu de l'incident d'execució de dues sentències del TS del 2010, en què es fixava en un 25% el nombre d'hores lectives a impartir en castellà en l'àrea, matèria o assignatura lingüística corresponent al seu

aprenentatge i, com a mínim, en una altra àrea, matèria o assignatura no lingüística troncal o anàloga. Aquestes sentències, a més d'afirmar que el castellà és «també vehicular a Catalunya», obligava la Generalitat a adoptar les mesures pertinents per donar compliment a les resolucions del TSJC en què es rebutjava el sistema d'atenció individualitzada en castellà [art. 11 de la Llei d'Educació de Catalunya (LEC), amb l'argument que genera una «situació de discriminació pràcticament idèntica a la separació en grups per raó de la llengua habitual».

Més endavant, les STC 14/2018, del 20 de febrer (FJ 10, 11 i 12) i 30/2018, del 22 de març, van resoldre dues impugnacions contra la Llei Wert (LOMQE), declarant la inconstitucionalitat de la obligació de la Generalitat de fer-se càrrec de les despeses derivades de l'elecció de centres que imparteixen l'ensenyament del castellà. No debades, com hem vist, el mateix TC havia reconegut que correspon a les comunitats autònomes amb llengües distintes

del castellà organitzar l'ensenyament i la llengua en què s'imparteix, cosa que legitima l'existència de diferents models lingüístics educatius vàlids com el de conjunció lingüística present a Catalunya, en què el català, com ha dit el TC, és el «centro de gravedad» del sistema i llengua vehicular de l'ensenyament, sense que això hagi de comportar l'exclusió del castellà com a llengua docent i es garanteixi l'ús i el coneixement de totes dues llengües al final de l'ensenyament bàsic.

Finalment, la STC 51/2019, de l'11 d'abril, va resoldre amb retard el recurs presentat contra diversos preceptes de la LEC. La sentència avalà novament el model de conjunció lingüística, tot i que sense aprofundir-hi, i sense fer cap retret al fet que la LEC facultés la Generalitat per determinar «el currículum de l'ensenyament de les llengües, que comprèn els objectius, els continguts, els criteris d'avaluació i la regulació del marc horari» (art. 9.2), per entendre que aquesta norma anava referida als ensenyaments del català, de l'aranès i de la literatura en aquestes llengües, considerades «assignatures de lliure configuració autonòmica» per la mateixa Llei Wert, i sobre les que l'Estat no té cap atribució i les comunitats autònomes disposen d'autonomia plena per establir els continguts, els horaris i els estàndards avaluables. Seguint la doctrina fixada en les sentències sobre la LOMQE (STC 14/2018 i 53/2018), l'alt tribunal deixà al marge la llengua i la literatura castellana, considerades assignatures troncales, ja que, d'acord amb la legislació bàsica, correspon a l'Estat fixar-ne els continguts, els estàndards avaluables i l'horari mínim, i a les comunitats autònomes la potestat de complementar els continguts i els criteris d'avaluació, i també fixar els horaris màxims.

En el seu conjunt, però, es tractà d'una sentència d'efectes relativament intrascendents. En primer lloc perquè la legislació estatal aplicable en el moment d'interposar el recurs era la LOE, ja modificada per la Llei Wert, i per la manca de fonamentació jurídica de bona part del recurs doncs, com va fer notar el TC, l'article 11, que regula el català com a llengua vehicular i d'aprenentatge, no va ser impugnat. Ara bé, des de llavors, la qüestió clau ha continuat essent la concreció de la proporció d'ús del castellà —o si més no dels criteris a utilitzar en aquest sentit per cada centre a l'empara de la seva autonomia—, d'acord amb l'estat de normalització lingüística assolit amb caràcter general i amb la realitat sociolingüística del centre en particular (art. 14.2.d LEC).

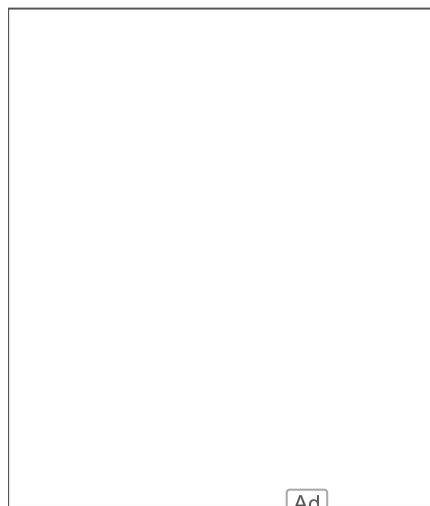
Ad

Aquesta és la crida que venien fent des de feia temps el TC —i també els

tribunals ordinaris (TS i TSJC)—, a la Generalitat com a Administració educativa. Certament, fins ara, no es podia dir —com tampoc ara— que el model lingüístic de l'escola catalana es mantingués incòlume pel sol fet que el TC hagués reiterat —la darrera vegada el 2019— els seus pronunciaments tradicionals. Tampoc es pot afirmar que la nova LOMLOE promoguda recentment pel PSOE arregli el problema, doncs si bé és cert que eludeix fer referència a les llengües vehiculars, aquesta qüestió ha estat delimitada repetidament pel TC declarant que les dues llengües oficials són vehiculars en la proporció que correspongui, a més que la futura llei —o el seu projecte actual—habilita a les administracions educatives, i l'Estat també ho és, doncs els aspectes essencials de l'educació no universitària són un àmbit de competència compartida (art. 131.3 de l'Estatut), i segons ha reconegut el TC pot fixar continguts, estàndards avaluable i horaris mínims a complementar per la Generalitat. Una altra cosa és que no en faci ús, d'aquesta possibilitat.

El problema està servit, doncs. Veurem en quins termes decideix el TSJC executar provisionalment la seva sentència, si l'executa, a l'espera d'un recurs de cassació que ha d'anar a raure a un TS que ja sabem a bastament el que dirà, tot i que el conflicte acabi algun dia cedint novament davant el monopoli interpretatiu del TC. Però molt em temo que el TC ja fa temps va emprendre un altre camí i per això el tribunals ordinaris se n'aprofiten. El més realista és, doncs, que la Generalitat reguli la utilització de les llengües vehiculars. Això no vol dir tanmateix, com fa el TSJC, determinar un percentatge, doncs la realitat sociolingüística i l'autonomia dels centres poden emparar una norma de criteris i atendre les necessitats reals.

Joan Ridaó, Professor de Dret Constitucional de la Universitat de Barcelona

Ad